

Typology of classification of think tanks in political and international studies

Mohammad Ghasem Irfani

Received date 20-1-1403

Approval date: 20-2-1-1403

Abstract

Think tanks are one of the undeniable and influential phenomena in the field of policy making. One of the issues raised in the field of think tankology is the possibility of typology and classification of this phenomenon, paying attention to their diversity and extent. Researchers have classified think tanks from different perspectives and based on different indicators. In this article, three classifications, which are more accurate and comprehensive, have been considered. The first classification has divided them into six types based on the degree and manner of dependence or independence of think tanks. On the other hand, based on the fields of study, fourteen research fields have been distinguished in which think tanks can have outstanding achievements in one or more fields. In the third classification, think tanks are classified into four types based on the index of the type of knowledge produced.

Keywords: think tank, topic, knowledge, classification, financial resources

گونه‌شناسی طبقه‌بندی اندیشکده‌ها در مطالعات سیاسی و بین‌المللی

محمد قاسم عرفانی^۱

تاریخ دریافت ۲۰-۱-۱۴۰۳

تاریخ تایید ۲۰-۲-۱-۱۴۰۳

چکیده

اندیشکده‌ها از پدیده‌های انکارناپذیر و تأثیرگذار در عرصه سیاست‌گذاری است. یکی از مسائل مطرح در حوزه اندیشکده‌شناسی امکان گونه‌شناسی و طبقه‌بندی این پدیده توجه به تنوع و گستردگی آن‌ها است. پژوهشگران از منظرهای گوناگون و بر اساس شاخص‌های مختلفی به طبقه‌بندی اندیشکده‌ها پرداخته‌اند. در این مقاله سه طبقه‌بندی، که از دقت و جامعیت بیشتری برخوردار هستند، مورد توجه قرار گرفته‌اند. طبقه‌بندی نخست بر اساس میزان و نحوه وابستگی یا استقلال اندیشکده‌ها، آن‌ها را به شش گونه تقسیم کرده است. از سوی دیگر بر اساس حوزه‌های مطالعاتی، چهارده حوزه پژوهشی متمایز شده است که اندیشکده‌ها می‌توانند در یک یا چند حوزه دارای دستاوردهای برجسته باشند. در طبقه‌بندی سوم اندیشکده‌ها بر اساس شاخص نوع دانش تولیدی به چهار نوع دسته‌بندی شده‌اند.

واژگان کلیدی: اندیشکده، موضوع، دانش، طبقه‌بندی، منابع مالی.

^۱ دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل

در عصر دیجیتال، اندیشکده‌ها جایگاه منحصر به فردی در سیاست‌گذاری داخلی، خارجی و امور بین‌الملل دارند؛ آن‌ها این جایگاه را با خلق ایده، مشروعیت‌بخشی به سیاست‌ها، اندیشه‌ها و رفتارها، بسترسازی برای بحث و گفت‌وگوی کارشناسان، سیاست‌گذاران و رهبران، فراهم‌سازی منابع مالی برای احزاب سیاسی و دیگر گروه‌های ذی‌نفع، تأثیرگذاری بر فرایندهای سیاسی و تأمین کادرهای متخصص و سیاست‌گذار برای دولت‌ها، رهبران، احزاب سیاسی و گروه‌های ذی‌نفع به دست آورده‌اند. علاوه بر این، اندیشکده‌ها به‌عنوان ناوبر قابل اعتماد صدای عمومی، بازوی تحقیقاتی جوامع مدنی، پلی بین دانش و سیاست، پل ارتباطی بین بازیگران متخاصم بین‌المللی و همچنین پلی بین بحران‌های درهم‌تنیده جهانی ایفای نقش می‌کنند. با توجه به کارکرد و تأثیرگذاری این پدیده، شاهد ظهور و گسترش خیره‌کننده آن در نقاط مختلف جهان در سه تا چهار دهه اخیر هستیم. اندیشکده‌ها به‌صورت سالیانه رتبه‌بندی و ارزیابی می‌شوند و یکی از جلوه‌های اساسی قدرت نرم به‌شمار می‌روند. اکنون بیش از ۱۲ هزار اندیشکده شناخته‌شده در سراسر جهان فعالیت دارند که کمیت و کیفیت آن‌ها از عرصه‌های مهم رقابت قدرت‌ها در سطوح جهانی، منطقه‌ای و ملی است. افغانستان نیز در دو دهه گذشته شاهد ظهور و فعالیت بی‌سابقه اندیشکده‌ها بوده است. بر اساس گزارش ۲۰۲۰ «برنامه اتاق فکر و جوامع مدنی» دانشگاه پنسیلوانیا، هفت اندیشکده از افغانستان در فهرست ۵۹ اندیشکده برتر آسیای میانه قرار داشتند و از این میان، «واحد تحقیق و ارزیابی افغانستان» در جایگاه سوم قرار داشت (McGann, 2020, p. 97).

با وجود این، ادبیات اندیشکده‌ای و دانش مرتبط با اندیشکده‌ها در کشور ما فقیر است؛ از این رو تلاش برای ترویج ادبیات و دانش اندیشکده‌ای، وظیفه متخصصان و کارشناسان دانشگاهی و علمی است. طبیعی است که افزایش دامنه آگاهی تخصصی از ماهیت و کارکرد اندیشکده‌ها مشوق متخصصان، سرمایه‌گذاران، رهبران دولتی و نیکوکاران برای ایجاد و فعالیت آن‌ها خواهد بود و فعالیت اندیشکده‌های باکیفیت منجر به سیاست‌گذاری دانش‌محور و بهبود شرایط کشور خواهد شد. طبقه‌بندی اندیشکده‌ها از مباحث تأثیرگذار در فهم نسبتاً جامع از آن‌ها است. در این مقاله سعی شده است این پدیده از منظرهای مختلف طبقه‌بندی شود؛ متغیرهای مختلف از قبیل ساختار سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کشورها، گرایش سیاسی و ایدئولوژیکی اندیشکده‌ها، نحوه استخدام

نیرو و پژوهشگر، ساختار سازمانی اندیشکده، منابع مالی و جزء آن در چگونگی تحقیق، تولید محتوا، تهیه گزارش، تجزیه و تحلیل مسائل و جایگاه و پرستیژ اندیشکده‌ها در طبقه‌بندی تأثیرگذارند. از این رو پژوهشگران حوزه اندیشکده‌ها از منظرهای مختلفی به طبقه‌بندی آن‌ها پرداخته‌اند. آنچه در این مقاله ملاحظه می‌شود سه طبقه‌بندی است که از سه منظر میزان استقلال و وابستگی، حوزه‌های تحقیقی و ماهیت دانش محتوای تولیدی توسط محققان پیش‌گام و شناخته شده‌ای چون کنت ویور، جمیز مکگان، دیان استون و کمپبل و پدرسین انجام شده‌اند و مرجع بسیاری از تحقیقات و گونه‌شناسی‌های بعدی بوده‌اند. با این همه، نمی‌توان ادعا کرد که این طبقه‌بندی‌ها جامع و مانع هستند و اندیشکده‌ها همه عالم را می‌توان ذیل یکی از این دسته‌بندی‌ها قرار داد.

مفهوم‌شناسی

اندیشکده از رایج‌ترین معادل‌های فارسی اصطلاح انگلیسی (Think Tank) است؛ علاوه بر آن از اتاق فکر، پژوهشکده، مرکز مطالعات و جزء آن نیز استفاده می‌شود. اصطلاح اتاق فکر ریشه در فعالیت شرکت رند¹ دارد که پس از جنگ جهانی دوم به‌عنوان محیطی امن و بسته برای تفکرات استراتژیک امریکا عمل می‌کرد (Stone, 2005, p. 2). مفهوم اندیشکده از مفاهیم پیچیده و چندبعدی است و پژوهشگران از ابعاد و زوایای گوناگون به تعریف آن پرداخته‌اند؛ بنابراین، دستیابی به اتفاق نظر در بحث مفهوم‌شناسی اندیشکده‌ها، همانند اغلب اصطلاحات علوم انسانی، ناممکن است. جمیز مکگان، از پژوهشگران پیش‌گام عرصه اندیشکده‌شناسی، این پدیده را چنین تعریف کرده است: «اندیشکده‌ها مؤسسات تحقیق، تحلیل و مشارکتی هستند که با ارائه توصیه‌های سیاست‌گذارانه در مسائل داخلی و بین‌المللی هم‌سیاست‌گذاران و هم‌افکار عمومی را قادر می‌سازند که سیاست‌های آگاهانه اتخاذ کنند.» (McGann, 2011, p. 9) اندیشکده‌ها در برنامه توسعه سازمان ملل به‌عنوان پلی بین دانش و قدرت تعریف شده‌اند (McGann, 2011, p. 9). دیان استون در تعریف مشابهی می‌نویسد: «اندیشکده‌ها تابلوهایی هستند که از طریق آن‌ها ارتباطها برقرار می‌شوند.» (Ruser, 2018, p. 54) در همین راستا اندیشکده‌ها به‌عنوان حلقه وصل دولت‌ها و افکار عمومی نیز شناخته می‌شوند. از این منظر، هنگامی که سیاست‌گذاران با مشکل جدی در تعیین خط‌مشی

1. RAND Corporation

مواجه می‌شوند، از فقدان اطلاعات نیست که رنج می‌برند بلکه انبوه اطلاعات است؛ اندیشکده‌ها در چنین شرایطی با در اختیار گذاشتن اطلاعات کارشناسی شده مقتضی، سیاست‌گذاران را در اتخاذ تصمیم‌های لازم کمک می‌کنند. اندیشکده‌ها از انواع نهادهای مدنی‌ای محسوب می‌شوند که پیش‌گامان اصلاحات سیاسی و جنبش‌های توسعه اقتصادی را جهت می‌دهند (McGann, 2011, p. 9).

توماس مدوتز، از محققان شناخته‌شده عرصه اندیشکده‌شناسی، معتقد است که اندیشکده‌ها در ادبیات دانشگاهی از سه منظر فهم می‌شوند:

۱. منظر اول: نظریهٔ نخبگان

براین اساس، اندیشکده‌ها به‌عنوان ماشین فکری شبکهٔ نخبگانی شرکتی، مالی و سیاسی بسته بیان می‌شوند. از این چشم‌انداز نباید اندیشکده‌ها را به‌عنوان مراکز مطالعاتی بی‌طرف تلقی کرد، بلکه ابزارهایی هستند که به‌طور استراتژیک در خدمت برنامه‌های طبقهٔ حاکم قرار دارند (Savage, 2015, p. 4).

۲. منظر دوم: دیدگاه پلورالیستی

از این منظر، سیاست‌گذاری عمومی به‌عنوان محصول تعامل پویا میان گروه‌های ذی‌نفع در نظر گرفته می‌شود که هرکدام منابع، راهبردها و اهداف خود را دارند. براین اساس اندیشکده‌ها اسلحه‌ای در اختیار گروه حاکم نیستند، بلکه سازمان‌هایی در میان طیف گسترده‌ای از سازمان‌های اجتماعی هستند که برای شکل دادن سیاست با یکدیگر رقابت می‌کنند (Savage, 2015, p. 4). بر اساس این رهیافت، اندیشکده‌ها با نهادهای کارگری، بازرگانی و دیگر مؤسسات غیردولتی برای اعمال نفوذ بر سیاست‌گذاری رقابت می‌کنند (Porras & Murray, 2017, p. 24).

۳. منظر سوم: دیدگاه نهادی

دیدگاه نهادی بر ساختارهای محیطی‌ای که اندیشکده‌ها در آن قرار دارند، قواعد و هنجارهای که به رفتار اندیشکده‌ها شکل می‌دهند، ترتیبات سازمانی و روندهایی که اندیشکده‌ها باید به آن‌ها پاسخگو باشند تمرکز دارد (Savage, 2015, p. 4).

از نظر مدوتز همهٔ این چشم‌اندازها از کاستی‌هایی رنج می‌برند و در احاطه بر دسیسه‌های اندیشکده‌ها ناکام هستند. به اعتقاد مدوتز، هر سه منظر دارای یک فرض دلخواه و گمراه‌کننده هستند و آن مستقل پنداشته شدن از حوزه‌های علمی، سیاسی،

اقتصادی و تولیدات رسانه‌ای است. مدوتر استقلال اندیشکده‌ها را در توانایی آن‌ها در استقرار در فضایی می‌داند که بتواند به‌طور هم‌زمان فاصله خود از این چهار "حوزه مادر" را حفظ کند. دشواری کار در این است که اندیشکده‌ها ترکیب پیچیده از منابع نهادینه شده یا آشکالی از سرمایه را از این نهادهای مادر جذب می‌کنند. با وجود این اندیشکده باید بتواند از وابستگی کامل به هریک از این‌ها جلوگیری کند (Savage, 2015, p. 4).

طبقه‌بندی اندیشکده‌ها

محققان اندیشکده‌ها را از منظرهای مختلف طبقه‌بندی کرده‌اند. اینجا به سه طبقه‌بندی شناخته شده، که از جامعیت بیشتری نیز برخوردار هستند، می‌پردازیم.

الف. طبقه‌بندی بر اساس میزان استقلال و وابستگی

جیمز مگان با توجه به میزان استقلال یا وابستگی اندیشکده‌ها به طبقه‌بندی آن‌ها پرداخته است. بر اساس طبقه‌بندی مگان، ۷ نوع اندیشکده را می‌توان از یکدیگر تفکیک کرد (McGann, 2020, p. 14).

شماره	نوع	تعریف
۱	خودمختار یا مستقل	استقلال قابل توجه از دولت، هر نوع گروه ذی نفع و کننده منابع مالی و خودمختاری در انجام امور. تأمین
۲	شبه مستقل	کننده مستقل از دولت اما تحت نظارت یک گروه ذی نفع، تأمین فردی یا آژانس قراردادی که بخش عمده از منابع مالی آن را تأمین می‌کند و بر اقدامات آن نفوذ قابل ملاحظه دارد.
۳	دولتی	بخشی از ساختار رسمی دولت.
۴	شبه دولتی	تمام منابع مالی آن از طریق کمک‌ها یا قراردادهای دولتی تأمین می‌شود؛ اما بخشی از ساختار رسمی دولت نیست.
۵	دانشگاهی	مرکز تحقیقات مرتبط با سیاست‌گذاری فعال در یک دانشگاه.
۶	حزبی	مرکز تحقیقی مربوط به یک حزب سیاسی.
۷	شرکتی یا انتفاعی	مرکز تحقیقات عمومی که بخشی از یک شرکت است یا صرفاً بر مبنای سود عمل می‌کند.

دیان استون پنج نوع اندیشکده را در تعریفی شبیه به تعریف مک‌گان شمرده است:
(Stone, 2005, p. 4)

۱. اندیشکده‌های مستقل جامعه مدنی که به‌عنوان سازمان‌های غیرانتفاعی تأسیس شده‌اند؛

۲. مؤسسات تحقیقاتی سیاست مستقر یا وابسته به یک دانشگاه؛

۳. اندیشکده‌های تأسیس شده یا تمویل شده توسط دولت‌ها؛

۴. اندیشکده‌های تأسیس شده توسط شرکت‌ها یا وابسته به بنگاهی تجاری؛

۵. اندیشکده‌های وابسته به احزاب سیاسی.

ب. طبقه‌بندی موضوعی

یکی از طبقه‌بندی‌ها، طبقه‌بندی بر اساس حوزه مطالعاتی است؛ در همین راستا در گزارش ۲۰۲۰ «برنامه اندیشکده و جوامع مدنی» دانشگاه پنسیلوانیا، اندیشکده‌ها در ۱۴ حوزه مطالعاتی که بیشترین دستاورد را در این حوزه‌ها داشته‌اند رتبه‌بندی شده‌اند. دو نکته لازم به یادآوری است: اول اینکه برخی از اندیشکده‌ها ممکن است همزمان در چندین حوزه مطالعاتی از اعتبار و جایگاه خاصی برخوردار باشند؛ دوم اینکه حوزه‌های مطالعاتی‌ای که اندیشکده‌ها فعالیت دارند بسیار بیشتر از این تعداد است. در نتیجه، می‌توان دسته‌بندی موضوعی را فراتر از حوزه‌های پژوهشی فهرست شده در اینجا توسعه داد. حوزه‌های ذکر شده، مهمترین حوزه‌های مطالعاتی‌ای هستند که تاکنون اندیشکده‌ها درگیر انجام تحقیق و تهیه گزارش در یک یا چند مورد آن بوده‌اند.

۱. دفاعی و امنیت ملی

اندیشکده‌های معتبر این حوزه، تحقیقات نوآورانه و تحلیل‌های استراتژیک برتر را در عرصه‌های امنیت ملی، نظامی و دفاعی با هدف ارتقای مناظرات تخصصی، بسترسازی برای همکاری بازیگران ذی‌ربط، تقویت حمایت عمومی و مالی از سیاست‌های دفاعی و امنیتی یک کشور ارائه می‌کنند (McGann, 2020, p. 33). مرکز بین‌المللی مطالعات استراتژیک^۱ ایالات متحده آمریکا، شرکت رند^۲، مؤسسه خدمات‌رسانی متحد سلطنتی^۳ انگلیس، مؤسسه

1. Center for Strategic and International Studies

2. RAND Corporation

3. Royal United Services Institute

بروکنیگز^۱، مؤسسه بین‌المللی مطالعات استراتژیک^۲ انگلیس، مرکز علوم و امور بین‌الملل بالفرد^۳ آمریکا و مؤسسه مطالعات امنیتی اتحادیه اروپا^۴ از برترین اندیشکده‌های شناخته‌شده در این زمینه هستند. بر اساس گزارش ۲۰۲۰ دانشگاه پنسیلوانیا، ۱۱۰ اندیشکده برتر در سطح جهانی در این حوزه شناسایی شده‌اند (McGann, 2020, p. 136). از کشورهای منطقه، پنج مؤسسه تحقیقاتی هند از جمله مرکز مطالعات قدرت هوایی این کشور، دو نهاد چین از جمله مؤسسه بین‌المللی مطالعات استراتژیک، مرکز مطالعات استراتژیک پاکستان، مرکز مطالعات استراتژیک قزاقستان، چهار اندیشکده از ترکیه از جمله مرکز بین‌المللی تحقیق و تحلیل استراتژیک، مؤسسه مطالعات امنیتی عرب و مرکز مطالعات استراتژیک اردن و مرکز توسعه اقتصادی و اجتماعی آذربایجان در جمع مهمترین مراکز مطالعاتی حوزه دفاع و امنیت ملی قرار دارند (McGann, 2020, p. 136-140).

۲. اقتصاد داخلی

اندیشکده‌های پیشرو در عرصه سیاست‌های اقتصاد داخلی در این بخش قرار می‌گیرند. اندیشکده‌های متعبر این بخش به مباحثی از قبیل عرضه پول، نرخ بهره، اقتصاد خرد و کلان، تجارت و سرمایه‌گذاری و جزء آن اهتمام به خرج می‌دهند (McGann, 2020, p. 33). از میان ۱۴۳ اندیشکده برتر در این حوزه، اندیشکده‌های بروکنیگز، دفتر ملی تحقیقات اقتصادی^۵، مؤسسه اقتصاد بین‌الملل پیترسون^۶ از آمریکا، مؤسسه تحقیقات اقتصادی آلمان^۷ و مؤسسه آدام اسمیت^۸ بریتانیا پنج اندیشکده نخست هستند (McGann, 2020, p. 143). مرکز ارزیابی اصلاحات اقتصادی و ارتباطات آذربایجان، مؤسسه سیاست‌های توسعه پایدار پاکستان، بنیاد سعادت نیپال، انجمن تفکر لیبرال ترکیه، مؤسسه تحقیقات اقتصادی قزاقستان، شش اندیشکده چین از جمله آکادمی علوم اجتماعی شانگهای و شش اندیشکده از هند از جمله مؤسسه تحقیقات توسعه ایندیرا گاندی نیز در لیست مهمترین اندیشکده‌های این حوزه مطالعاتی قرار دارند (McGann, 2020, p. 143-151).

1. Brookings Institution.

2. International Institute for Strategic Studies

3. Belfer Center for Science and International Affairs

4. European Union Institute for Security Studies

5. National Bureau of Economic Research

6. Peterson Institute for International Economics

7. German Institute for Economic Research

8. Adam Smith Institute

۳. آموزش

اندیشکده‌های فعال شناخته شده در این حوزه به انجام و ارائه تحلیل‌ها و مطالعات راهبردی مرتبط با مباحث آموزشی می‌پردازند و از این طریق، سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان حوزه آموزش را وادار به اتخاذ راهبردی‌های بهتر می‌کنند (McGann, 2020, p. 33). مؤسسه ملی تحقیقات سیاست‌های آموزش^۱ جاپان، مؤسسات شهری^۲، بروکنیگز و رند از امریکا و مؤسسه آموزش^۳ از انگلیس در صدر فهرست ۷۵ اندیشکده برتر در حوزه آموزش قرار دارند (McGann, 2020, p. 152). ابتکار اصلاحات آموزشی و مرکز سیاست استانبول ترکیه، مرکز توسعه اقتصادی و اجتماعی آذربایجان، بنیاد حمایت از ابتکارهای آموزشی قرقیزستان، مرکز تحقیقات توسعه مربوط به شورای دولتی چین و بنیاد تحقیقات ناظر هند از جمله مراکز معتبر منطقه در این فهرست هستند (McGann, 2020, p. 152-156).

۴. انرژی و منابع

اندیشکده‌های فعال در این عرصه با انجام مطالعات و ارائه تحقیق و تحلیل استراتژیک مرتبط با انرژی از قبیل تولید، توزیع و توسعه انرژی به سیاست‌گذاران این بخش مشورت می‌دهند (McGann, 2020, p. 33). در میان ۶۰ اندیشکده برتر در این حوزه مطالعاتی، مؤسسه سیاست‌های عمومی بیکر^۴ از امریکا، مؤسسه مطالعات انرژی اکسفورد^۵ انگلیس، مؤسسه اقتصاد انرژی جاپان^۶، مؤسسه اقتصاد انرژی کره جنوبی^۷، مرکز علوم محیط‌زیست، منابع و انرژی جاپان در صدر قرار دارند (McGann, 2020, p. 157). دو اندیشکده مرکز سیاست محیط‌زیست، منابع و انرژی از چین، چهار اندیشکده هند از جمله شورای آب، انرژی و محیط‌زیست این کشور، مرکز مطالعات استراتژیک قزاقستان، مرکز مطالعات و تحقیقات استراتژیک امارات متحده عربی، مؤسسه مطالعات امنیتی عرب از اردن و مؤسسه سیاست، حمایت و حکومت‌داری بنگلادش نیز در این فهرست قرار دارند (McGann, 2020, p. 157-160).

1. National Institute for Educational Policy Research

2. Urban Institute

3. Institute of Education

4. Baker Institute for Public Policy

5. Oxford Institute for Energy Studies

6. Institute of Energy Economics, Japan

7. Korea Energy Economics Institute

۵. محیط‌زیست

در این حوزه به مهمترین مباحث مرتبط با تغییرات اقلیمی، خطرات زیست‌محیطی و راهکارهای حفاظت از محیط‌زیست پرداخته می‌شود (McGann, 2020, p. 34). ۹۹ اندیشکده برتر در این حوزه شناسایی و رتبه‌بندی شده‌اند که مؤسسه اکولوژیک^۱ آلمان، مؤسسه محیط‌زیست استکهلم^۲ سویدن، مؤسسه تحقیقات تأثیرات آب‌وهوای پوتسدام^۳ از آلمان، منابع آینده^۴ و مرکز راه‌حل‌های آب‌وهوا و انرژی^۵ از امریکا در جایگاه‌های نخست این فهرست قرار دارند (McGann, 2020, p. 161). هشت اندیشکده از هند از جمله مؤسسه منابع و انرژی هند، سه مؤسسه چینی از جمله آکادمی برنامه‌ریزی محیط‌زیست چین، دو مؤسسه پاکستانی از جمله کمپنی مشورتی لیدز و مرکز توسعه پایدار ایران نیز در این فهرست قرار دارند (McGann, 2020, p. 161-166).

۶. سیاست خارجی و مسائل بین‌الملل

مهمترین مباحث این حوزه که اندیشکده‌ها به آن‌ها می‌پردازند عبارت‌اند از سیاست بین‌الملل، دیپلماسی، موضوعات مهم جهانی، اقتصاد بین‌الملل، جنگ و صلح در سطح بین‌المللی و جزء آن (McGann, 2020, p. 34). مؤسسه بروکنیگز، موقوفه کارنگی برای صلح بین‌الملل^۶ و مرکز بین‌المللی مطالعات استراتژیک از امریکا، مؤسسات روابط بین‌الملل معاصر چین^۷ و مؤسسه امور بین‌الملل جاپان^۸ در صدر فهرست ۱۵۶ اندیشکده برتر این حوزه مطالعاتی قرار دارند (McGann, 2020, p. 167). دو اندیشکده اردنی از جمله مرکز مطالعات استراتژیک اردن، پنج اندیشکده چین از جمله مؤسسه مطالعات بین‌الملل این کشور، دو اندیشکده از قزاقستان از جمله مؤسسه تحقیقات اوراسیایی، شورای روابط خارجی پاکستان، چهار نهاد ترکی از جمله انجمن روابط جهانی ترکیه، هفت اندیشکده هندی از جمله گروه سیاست دهلی و دو نهاد عربستان سعودی از جمله

1. Ecologic Institute

2. Stockholm Environment Institute

3. Potsdam Institute for Climate Impact Research

4. Resources for the Future

5. Center for Climate and Energy Solutions

6. Carnegie Endowment for International Peace

7. China Institutes of Contemporary International Relations

8. Japan Institute of International Affairs

مرکز تحقیقات خلیج این کشور نیز جزء اندیشکده‌های معتبر در حوزه سیاست خارجی هستند (McGann, 2020, p. 167-175).

۷. بهداشت داخلی

اندیشکده‌های فعال در حوزه بهداشت داخلی به تحقیق، تجزیه و تحلیل و ارائه گزارش و مشورت در مسائل مرتبط با بهداشت، سیاست‌گذاری بهداشتی و ارتقای خدمات بهداشتی می‌پردازند (McGann, 2020, p. 34). در حوزه مطالعاتی بهداشت داخلی، ۵۸ اندیشکده برتر شناسایی شده‌اند که مرکز تحقیقات خدمات بهداشتی کمبریج، مؤسسه بهداشت و سیاست جهانی جاپان و مراکز تحقیقاتی دانشکده بهداشت عمومی بلومبرگ، مؤسسه بروکنیگز و شرکت رند از امریکا در جایگاه‌های برتر این فهرست قرار دارند (McGann, 2020, p. 176). شش اندیشکده هندی از جمله مرکز مدیریت مراقبت‌های بهداشتی این کشور و پنج اندیشکده چینی از جمله مرکز تحقیقات توسعه شورای دولتی چین نیز در جمع بهترین اندیشکده‌های مرتبط با حوزه بهداشت داخلی قرار دارند (McGann, 2020, p. 176-179).

۸. حوزه بهداشت بین‌المللی

تعدادی از اندیشکده‌ها در حوزه بهداشت بین‌المللی فعالیت دارند و به چالش‌ها و مشکلات صحتی در سطح جهان از قبیل همه‌گیری کرونا می‌پردازند (McGann, 2020, p. 34). در این عرصه مطالعاتی ۳۲ اندیشکده برتر در سطح جهانی وجود دارند که مرکز تحقیقات خدمات بهداشتی کمبریج، مؤسسه بهداشت و سیاست جهانی جاپان، مراکز تحقیقاتی دانشکده بهداشت عمومی بلومبرگ، مرکز بین‌المللی مطالعات استراتژیک امریکا و مؤسسه بروکنیگز امریکا در صدر این فهرست قرار دارند (McGann, 2020, p. 180). مرکز سیاست و مدیریت بهداشت چین، مرکز توسعه اقتصادی و اجتماعی آذربایجان و مؤسسه توسعه اقتصادی هند از مهمترین مراکز مطالعاتی کشورهای منطقه در این حوزه هستند (McGann, 2020, p. 180-182).

۹. توسعه بین‌الملل

طیفی از اندیشکده‌ها به مباحث توسعه در سطح بین‌المللی توجه نشان داده و چالش‌ها و مسائلی را که جامعه جهانی با آن مواجه هستند، از قبیل گسترش فقر، مباحث مرتبط با کشاورزی، رشد جمعیت، نابرابری و دیگر مباحث مرتبط با سرنوشت جمعی بشریت، مورد توجه قرار داده و در این عرصه‌ها به ارائه تحلیل‌های راهبردی می‌پردازند

(McGann, 2020, p. 34). در زمینه مطالعات توسعه در سطح بین‌المللی، ۱۲۸ اندیشکده مطرح و معتبر شناسایی شده‌اند که مؤسسه توسعه کره جنوبی^۱، مؤسسه مطالعات توسعه^۲ و چتم هاوس^۳ انگلیس، بروکینگز و مرکز ویلسون^۴ آمریکا و مؤسسه توسعه آلمان^۵ از بهترین‌های این عرصه هستند (McGann, 2020, p. 183). مؤسسه مطالعات توسعه بنگلادش و پنج اندیشکده هندی از جمله مرکز توسعه بدیل‌ها نیز جزء بهترین اندیشکده‌های منطقه در حوزه توسعه بین‌الملل هستند (McGann, 2020, p. 183-190).

۱۰. اقتصاد بین‌الملل

حوزه اقتصاد بین‌الملل از حوزه‌های مطالعاتی مجزا است که بخشی یا کل فعالیت تعدادی از اندیشکده‌های متعبر در این زمینه متمرکز است؛ مباحثی از قبیل جهانی شدن، امور مالی بین‌المللی، تجارت، سرمایه‌گذاری، توسعه و جزء آن مورد توجه این دسته از اندیشکده‌ها هستند (McGann, 2020, p. 34). از میان ۸۵ اندیشکده برتر حوزه اقتصاد بین‌الملل، مؤسسه اقتصاد بین‌الملل پیترسون آمریکا، بروگل^۶ بلژیک، مؤسسه مطالعات اقتصاد بین‌الملل وین^۷ اتریش و مؤسسه سیاست اقتصاد بین‌المللی کره جنوبی^۸، پنج اندیشکده نخست معرفی شده‌اند (McGann, 2020, p. 191). چهار اندیشکده هندی از جمله مؤسسه توسعه اقتصادی این کشور و مرکز مطالعات اقتصادی و سیاست خارجی ترکیه از کشورهای منطقه نیز در فهرست بهترین مراکز مطالعاتی حوزه اقتصاد بین‌الملل قرار دارند (McGann, 2020, p. 191-196).

۱۱. علم و تکنالوژی

آب‌وهوا، مخابرات و ارتباطات، انرژی، علوم زیستی و نوآوری‌های مرتبط با تکنالوژی و علوم از مباحث مورد علاقه اندیشکده‌های فعال این زمینه هستند (McGann, 2020, p. 34). ۷۰ اندیشکده دارای اعتبار بین‌المللی در این زمینه وجود دارد که در میان آن‌ها، بنیاد فناوری اطلاعات و نوآوری آمریکا، مؤسسه ماکس پلانک آلمان، مؤسسه مطالعات

1. Korea Development Institute

2. Institute of Development Studies

3. Chatham House

4. Wilson Center, FKA Woodrow Wilson International Center for Scholars

5. German Development Institute

6. Bruegel

7. Vienna Institute for International Economic Studies

8. Korea Institute for International Economic Policy

پیشرفته علم و فناوری ساموئل نیمان اسرائیل، مؤسسه تکنالوژی آینده جاپان و شرکت رند از بهترین مراکز مطالعاتی این حوزه هستند (McGann, 2020, p. 197). از کشورهای همسایه و منطقه نیز هفت اندیشکده از هند از جمله مرکز مطالعات سیاست‌های علمی این کشور، بنیاد مطالعات اقتصادی و اجتماعی ترکیه و مرکز توسعه اقتصادی و اجتماعی آذربایجان در فهرست بهترین اندیشکده‌های علم و تکنالوژی قرار گرفته‌اند (McGann, 2020, p. 197-201).

۱۲. سیاست‌های اجتماعی

مسائل و چالش‌های اجتماعی مثل مراقبت‌های بهداشتی، خدمات انسانی، عدالت قضایی، نابرابری، آموزش، عدالت و جرائم مرتبط با کار، مهاجرت، فقر و مسائلی از این سنخ نیز حوزه مطالعاتی طیفی از اندیشکده‌ها هستند (McGann, 2020, p. 34). ۱۲۰ اندیشکده برتر در این عرصه مطالعاتی فهرست شده‌اند که مؤسسه شهری، بروکنیگز و مرکز مطالعات پیشرفت امریکا^۱، مؤسسه فریزر^۲ کانادا و بنیاد گتولیو وارگاس^۳ برزیل رتبه‌های صدر جدول را از آن خود کرده‌اند (McGann, 2020, p. 202). هشت اندیشکده هندی از جمله مرکز جامعه مدنی این کشور، واحد تحقیق و ارزیابی افغانستان، مرکز توسعه اقتصادی و اجتماعی آذربایجان، مؤسسه توسعه جوانان قیرقزستان، مرکز تحقیق و مشورت قزاقستان، دو اندیشکده بنگلادشی از جمله مؤسسه مطالعات توسعه بنگلادش و مؤسسه سیاست‌های توسعه پایدار پاکستان نیز در این فهرست قرار دارند (McGann, 2020, p. 202-208).

۱۳. امنیت آب

برخی اندیشکده‌ها مطالعات راهبردی را در حوزه مرتبط با امنیت آبی از قبیل دسترسی مطمئن به آب کافی و مناسب برای سلامتی، تولید، معیشت و خطرات آن برای سلامت جامعه و افراد انجام می‌دهند (McGann, 2020, p. 35). مؤسسه رودخانه‌های استرالیا در دانشگاه گریفیث^۴، مؤسسه تحقیقات منابع آب و انرژی آبی چین^۵، مؤسسه بین‌المللی

1 . Center for American Progress

2 . Fraser Institute

3 . Fundação Getúlio Vargas

4 . Australian Rivers Institute, Griffith University

5 . China Institute of Water Resources and Hydropower Research

آب استکهلم^۱، مرکز بهره‌وری انرژی آبی^۲ و مؤسسه آب جان هاپکینگز^۳ آمریکا جایگاه‌های نخست را در میان ۷۵ اندیشکده برتر این حوزه مطالعاتی از آن خود کرده‌اند (McGann, 2020, p. 222). چهار اندیشکده هندی از جمله مؤسسه آب، فاضلاب و بهداشت این کشور نیز در فهرست بهترین مراکز مطالعاتی مرتبط با امنیت آبی قرار دارند (McGann, 2020, p 222-226).

۱۴. امنیت غذایی

مباحثی از قبیل دسترسی به غذای کافی، سالم و مغذی، که تضمین‌کننده سلامت و کیفیت زندگی افراد هستند و از عناصر اصلی توسعه اجتماعی و اقتصادی محسوب می‌شوند، حوزه مطالعاتی مستقلى هستند که تعدادی از اندیشکده‌ها کل یا بخشی از تحقیقات خود را به آن اختصاص می‌دهند (McGann, 2020, p. 35). ۱۳۶ اندیشکده معتبر در این زمینه شناسایی شده‌اند که تحقیقات کشاورزی برای توسعه ی^۴ فرانسه، بنیاد بیل و ملیندا گیتس^۵، آگروپولیس بین‌المللی^۶ فرانسه، برنامه جهانی غذا^۷ از ایتالیا و مؤسسه تحقیقات بین‌المللی سیاست غذایی^۸ ایالات متحده آمریکا از بهترین اندیشکده‌های این فهرست هستند (McGann, 2020, p. 214). از کشورهای منطقه نیز مؤسسه سیاست‌های توسعه پایدار پاکستان، شورای تحقیقات کشاورزی نیپال، دو نهاد ایرانی از جمله پژوهشکده بیوتکنولوژی کشاورزی ایران، مؤسسه تحقیقات کشاورزی تراکیا از ترکیه و چهار نهاد هندی از جمله مؤسسه تحقیقات مرکزی صنایع غذایی هند در این فهرست دیده می‌شوند (McGann, 2020, p. 214-221).

ج. طبقه‌بندی بر اساس نوع دانش تولیدی

برای اولین بار کنت ویور در سال ۱۹۸۹ میلادی، با توجه به الگوهای استخدام، تأمین منابع مالی، خروجی‌ها و مخاطبان اندیشکده‌ها در ایالات متحده، طبقه‌بندی دیگری از

1. Stockholm International Water Institute

2. Center for Water-Energy Efficiency

3. John Hopkins Water Institute

4. Agricultural Research for Development

5. Bill & Melinda Gates Foundation

6. Agropolis International

7. World Food Programme

8. International Food Policy Research Institute

اندیشکده‌ها ارائه داد که بعدها توسط جان کمپبل^۱ و او پدرسین^۲ توسعه یافت و به یکی از مهمترین شکل‌های طبقه‌بندی اندیشکده‌ها تبدیل شد. بر اساس دیدگاه ویور، اندیشکده‌ها به سه گونه دانشگاهی، قراردادی و حمایتی تقسیم می‌شوند (Weaver, 1989, p. 564)؛ اما کمپبل و پدرسین در مطالعه تطبیقی‌ای، که برای اولین بار در سال ۲۰۰۸ میلادی منتشر گردید، چهار نوع واحد تولید دانش را تفکیک کرده‌اند و مصادیق هریک را با نگاهی مقایسه‌ای به چهار کشور ایالات متحده آمریکا، بریتانیا، آلمان و فرانسه مشخص کرده‌اند. در این مقاله، برای تعیین مصادیق در هریک از کشورهای یادشده، به تحقیقاتی فراتر از کار مشترک کمپبل و پدرسین نیز مراجعه و استناد شده است.

۱. واحدهای پژوهشی-علمی دانشگاهی مسلک

از این نوع اندیشکده‌ها به «دانشگاه‌های بدون دانشجو» نیز تعبیر می‌شود. اغلب، منابع مالی این طیف از اندیشکده‌ها از طریق بودجه عمومی تأمین می‌شود و نیروی آن‌ها را دانشمندان، محققان و تحلیل‌گران حرفه‌ای تشکیل می‌دهند. این نوع اندیشکده‌ها محتوای‌های تخصصی و مقالات علمی شبیه دانشگاه‌ها تولید می‌کنند. در عین حال، واحدهای علمی به عدم جانب‌داری سیاسی و ایدئولوژیکی گرایش دارند (Campbell & Pedersen, 2008, p. 6). **بیشترین** اتکای سیاست‌گذاران به محتوای تولید شده این دسته از اندیشکده‌ها است. از نظر کمپبل و پدرسین، دو نسل از اندیشکده‌های دانشگاهی مسلک در آمریکا وجود دارند که بنیاد راسل سیج^۳، مؤسسه هورن^۴ و مؤسسه بروکینگز را مصداق واحدهای تحقیقاتی نسل اول و شرکت رند را نمونه برجسته نسل دوم معرفی می‌کنند (Campbell & Pedersen, 2008, p. 7). مؤسسه سلطنتی امور بین‌الملل و مؤسسه ملی مطالعات اقتصادی و اجتماعی از انگلستان (Campbell & Pedersen, 2008, p. 10)، «مؤسسه ماکس پلانگ» و «مرکز علوم اجتماعی برلین» از آلمان نیز جزء این دسته از اندیشکده‌ها محسوب می‌شوند (Campbell & Pedersen, 2008, p. 12). مارتین تونرت^۵، که تحقیقی درباره توسعه و اهمیت اندیشکده‌ها در آلمان انجام داده است، معتقد است که ۷۵ درصد اندیشکده‌های آلمان از نوع علمی-دانشگاهی هستند

1. John L. Campbell

2. Ove K. Pedersen

3. Russell Sage Foundation

4. Hoover Institution

5. Martin W. Thunert

که به انواع مختلف تقسیم می‌شوند (Thunert, 2006, p. 188). مؤسسات لایپتس بزرگ‌ترین گروه از اندیشکده‌های علمی به‌شمار می‌رود و مؤسسه امور بین‌الملل و امنیت آلمان نیز از بزرگترین مؤسسات این نوع است که توسط دولت فدرال ایجاد شده است اما مستقلانه عمل می‌کند (Thunert, 2006, p. 189). اغلب واحدهای تحقیقاتی از نوع علمی-دانشگاهی در فرانسه زیر چتر دو نهاد بزرگ «مرکز ملی تحقیقات علمی^۱» و «مؤسسه ملی آمار و مطالعات اقتصادی^۲» فعالیت دارند. با اینکه بیش از ۱۵۰۰ واحد تحقیقاتی توسط مرکز ملی تحقیقات علمی مدیریت می‌شود، اما تعداد کمی از آنها تحقیقات مرتبط با سیاست‌گذاری را انجام می‌دهند. مؤسسه ملی آمار و مطالعات اقتصادی بیشتر اطلاعات و تجزیه و تحلیل‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی ارائه می‌کند (Campbell & Pedersen, 2008, p.16). با اینکه مرکز افغانستان در دانشگاه کابل (ACKU) موقعیت دارد، اما به‌لحاظ محتوای تولیدی و از نظر وابستگی سازمانی جزء اندیشکده‌های دانشگاهی به‌شمار نمی‌رود.

۲. واحدهای پژوهشی-حمایتی

بودجه این دسته از اندیشکده‌ها از بخش خصوصی تأمین می‌شود و دارای گرایش سیاسی و ایدئولوژیکی هستند. این طیف از اندیشکده‌ها به تولید محتوا به سبک و سیاق دانشگاهی اهمیت نمی‌دهند، بلکه از طریق بسته‌بندی و انتشار آثار دیگران در صدد تهیه و انتشار متن‌های فشرده سیاسی در رسانه‌ها هستند تا بر فضای ایدئولوژیکی، مناظرات عمومی و سیاست‌های عمومی تأثیر بگذارند (Campbell & Pedersen, 2008, p. 6). کمپیل و پدرسین «بنیاد هریتج»، «مؤسسه کاتو^۳»، «مؤسسه منهن^۴» با گرایش محافظه‌کارانه و «مؤسسه مطالعات سیاسی^۵» با گرایش لیبرال از امریکا را در زمره اندیشکده‌های حمایتی قرار می‌دهند (Campbell & Pedersen, 2008, p. 7). در انگلستان نیز «مرکز مطالعات سیاسی^۶» و «مؤسسه آدام اسمیت^۷» که هر دو گرایش قوی محافظه‌کارانه دارند و مربوط به دهه هفتاد

1. The Center National de la Recherche Scientifique

2. The Institut National de Statistiques et d'Études Economiques

3. Cato Institute

4. Manhattan Institute

5. Institute for Policy Studies

6. The Center for Policy Studies

7. The Adam Smith Institute

هستند و همینطور «مؤسسه تحقیقات سیاست عمومی»^۱ از اندیشکده‌های حمایتی محسوب می‌شوند. به نظر این نویسندگان، اندیشکده‌های حمایتی در انگلستان پیوند نزدیک با یکی از دو حزب محافظه‌کار یا کارگر دارند؛ هرچند به صورت مستقیم توسط آنان تأسیس نشده باشند (Campbell & Pedersen, 2008, p. 12). به نظر تونرت، ۲۰ درصد از اندیشکده‌های آلمان را اندیشکده‌های حمایتی تشکیل می‌دهند و در دسته‌بندی کلانی به سه نوع تقسیم می‌شوند که عبارت‌اند از اندیشکده‌های گروه‌های ذی‌نفع مثل مؤسسه تحقیقات اجتماعی و اقتصادی در بنیاد هانس بوکلر^۲؛ مراکز تحقیقاتی مرتبط با احزاب مثل بنیاد هانس سیدل و مؤسسات مستقل از احزاب و گروه‌های سازمان‌یافته (Thunert, 2006, p. 188-192). بنیاد آسیا، بنیاد آغاخان و مرکز مطالعات استراتژیک افغانستان با توجه به نوع دانش تولیدی در زمره اندیشکده‌های حمایتی قرار می‌گیرند.

۳. واحدهای پژوهشی حزبی

این طیف از اندیشکده‌ها پیوند نزدیکی با احزاب دارند و تجزیه و تحلیل، منابع و توصیه‌های کارشناسانه برای رهبری و اعضای احزاب فراهم می‌کنند؛ در مواردی حتی چنین اندیشکده‌هایی درون ساختار و مجموعه حزبی نیز موقعیت دارند (Campbell & Pedersen, 2008, p. 6). کمپیل و پدرسین معتقدند که در امریکا هیچ واحد تحقیقاتی کاملاً حزبی وجود ندارد (Campbell & Pedersen, 2008, p. 8). از نظر جیمز مک‌گان، اغلب اندیشکده‌های امریکا دارای یکی از گرایش‌های سیاسی و فلسفی محافظه‌کار، آزادی‌خواه، ترقی‌خواه و مرکز‌گرا هستند (McGann, 2005, p. 11-13). به نظر کمپیل و پدرسین، در انگلیس، همانند امریکا، اندیشکده‌های کاملاً حزبی، که توسط احزاب تأسیس شده باشند، وجود ندارند؛ با وجود این، تمام اندیشکده‌های حمایتی پیوند نزدیکی با یکی از دو حزب محافظه‌کار یا کارگر دارند (Campbell & Pedersen, 2008, p. 10). در آلمان «بنیاد فردریش ایبرت»^۳ وابسته به حزب سوسیال دموکرات، «بنیاد کنراد آدناور»^۴ وابسته به حزب دموکرات مسیحی، «بنیاد هانس سیدل»^۵ وابسته به اتحادیه سوسیال مسیحی، «بنیاد فردریش ناومان»^۶ وابسته به حزب دموکراتیک آزاد، «بنیاد هاینریش بل»^۶ وابسته به

1. The Institute for Public Policy Research

2. Hans-Böckler

3. Friedrich-Ebert Foundation

4. Konrad-Adenauer Foundation

5. Hanns-Seidel-Foundation

6. Friedrich-Naumann Foundation

سبزه‌ها و «بنیاد روزا لوکزامبورگ» مربوط به حزب دموکراتیک سوسیالیسم هستند (Thunert, 2006, p. 194). در فرانسه از «بنیاد ژان ژورس»^۱ وابسته به حزب سوسیالیست و «بنیاد گابریل پری»^۲ مربوط به حزب کمونیست به‌عنوان اندیشکده‌های حزبی یاد می‌شود (Orrico, Correa, LaFrance, Sutton, 2022).

۴. واحدهای پژوهشی دولتی

این دسته از اندیشکده‌ها یا وابسته به بخش خاصی از دولت، مثل وزارت‌خانه‌ها، هستند یا اینکه به‌صورت موردی توسط دولت‌ها ایجاد می‌شوند تا در موضوع خاصی مشورت دهند. برخلاف سه دسته فوق، که بخشی از جامعه مدنی محسوب می‌شوند، اندیشکده‌های دولتی سختی با جامعه مدنی ندارند (Campbell & Pedersen, 2008, p. 7). در مطالعه کمپل و پدرسین از «دفتر حسابداری عمومی»، «دفتر بودجه کنگره»، «خدمات تحقیقاتی کنگره» و «دفتر مدیریت و بودجه» به‌عنوان اندیشکده‌های دولتی در آمریکا یاد شده است (Campbell & Pedersen, 2008, p. 8). در انگلستان «ستاد بررسی سیاست مرکزی»، «واحد سیاسی نخست‌وزیر» و «کمیته مشورتی امنیت اجتماعی» جزء مراکز تحقیقاتی دولتی محسوب می‌شوند. اندیشکده‌های دولتی قابل توجهی در انگلیس وجود دارند که به‌صورت زیرمجموعه ادارت مختلف، فعالیت دائمی دارند یا به‌صورت موردی ایجاد شده‌اند (Campbell & Pedersen, 2008, p. 10). در فرانسه، «کمیسیون برنامه‌ریزی» مهمترین واحد تحقیقاتی دولتی است؛ علاوه بر آن، اغلب وزارتخانه‌ها نیز واحدهای پژوهشی دارند و گروهی از متخصصان به وزرا مشورت‌های تخصصی می‌دهند (Campbell & Pedersen, 2008, p. 16). بر اساس یک ارزیابی ۷۵ درصد از واحدهای تحقیقاتی آلمان از بودجه عمومی استفاده می‌کنند که اغلب، پس از جنگ جهانی دوم تأسیس شده‌اند و نیمی از بودجه آن‌ها را حکومت فدرال و نیم دیگر را حکومت‌های ایالتی پرداخت می‌کنند؛ مؤسسات موسوم به «شش مؤسسه بزرگ تحقیقات اجتماعی و اقتصادی غیرحزبی»^۳، که پس از جنگ جهانی دوم ایجاد شدند و توسط حکومت‌های فدرال و ایالتی تأمین می‌شوند، برجسته‌ترین مثال‌های این نوع از اندیشکده‌ها هستند (Campbell & Pedersen, 2008, p. 12). می‌توان از آکادمی علوم و

1. The Fondation Jean-Jaurès

2. Fondation Gabriel Péri

3. Big Six non-partisan economic and social research institutes

مرکز مطالعات استراتژیک وزارت خارجه افغانستان به عنوان واحدهای پژوهشی دولتی این کشور یاد کرد؛ هرچند هیچ‌یک از اندیشکده‌های دولتی در زمره اندیشکده‌های شناخته‌شده و دارای رتبه منطقه‌ای یا موضوعی نیستند.

نتیجه‌گیری

سه طبقه‌بندی ارائه‌شده در این مقاله، رایج‌ترین طبقه‌بندی‌هایی هستند که توسط پژوهشگران پیشگام حوزه اندیشکده‌شناسی ارائه شده‌اند. بر اساس طبقه‌بندی مک‌گان، که بر اساس شاخص وابستگی و استقلال انجام شده است، اندیشکده‌ها ذیل یکی از عناوین شش‌گانه مستقل، شبه‌مستقل، دولتی، شبه‌دولتی، حزبی و انتفاعی قرار می‌گیرند. دیان استون، در طبقه‌بندی مشابهی، پنج نوع اندیشکده را از یکدیگر تفکیک کرده است. طبقه‌بندی دیگری که در گزارش سالانه «برنامه اندیشکده‌ها و جوامع مدنی» دانشگاه پنسیلوانیا زیر نظر جیمز مک‌گان مورد توجه قرار گرفته است، دسته‌بندی بر اساس موضوع است که بر اساس آن، چهارده حوزه پژوهشی برجسته شده است و اندیشکده‌ها می‌توانند در یک یا چند موضوع دستاوردهای قابل توجه داشته باشند. از سوی دیگر، جان کمپیل و او پدرسین با توسعه دسته‌بندی کنت ویور با توجه به نوع دانش تولیدشده توسط اندیشکده‌ها، آن‌ها را به چهار نوع دانشگاهی، حمایتی، حزبی و دولتی دسته‌بندی کرده‌اند. با اینکه این دسته‌بندی‌ها تا حد زیادی جامع به نظر می‌رسند اما از آنجایی که اغلب آن‌ها ناظر به خاستگاه غربی اندیشکده‌ها هستند، ممکن است که در سایر قلمروها کاملاً صادق نباشند.

- Campbell, John L. & Pedersen, Ove K. (2008) Knowledge regimes and comparative political economy, Copenhagen for Business School.
- McGann, James G. (2005) Think Tanks and Policy Advice in the US, Foreign Policy Research Institute, Philadelphia.
- McGann, James G. (2011) Think Tanks: the global, regional and national dimensions, Briefing paper Shanghai, Special Issue, September.
- McGann, James G. (2020) Global Go to Think Tanks Index Report, University of Pennsylvania.
- Orrico, Alina, Correa, Jessica, LaFrance, Julie, Sutton, Shannon (2022) Think tank landscape scan 2022: France, OTT.
- Orrico, Alina, Correa, Jessica, LaFrance, Julie, Sutton, Shannon (2022) Think tank landscape scan 2022: Germany, OTT.
- Porrás, Alejandra Salas and Murray, Georgina (2017) Think Tanks and Global Politics, Palgrave Macmillan, New York.
- Ruser, A. (2018). What Think Tanks Do: Towards a Conceptual Framework. In: Climate Politics and the Impact of Think Tanks, Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-75750-6_3.
- Savage, Glenn C. (2015) Think tanks, education, and elite policy actors, The Australian Association for Research in Education, 22 July.
- Stone, Diane (2005) Think Tanks and Policy Advice in Countries in Transition, Asian Development Bank Institute Symposium: —How to Strengthen Policy-Oriented Research and Training in Vietnam, Hanoi.
- Thunert, Martin W. (2006) The Development and Significance of Think Tanks in Germany, German Policy Studies, Volume Three, Number 2.
- Weaver, R. Kent (1989) The Changing World of Think Tanks, PS: Political Science & Politics, Vol. 22, No. 3.

